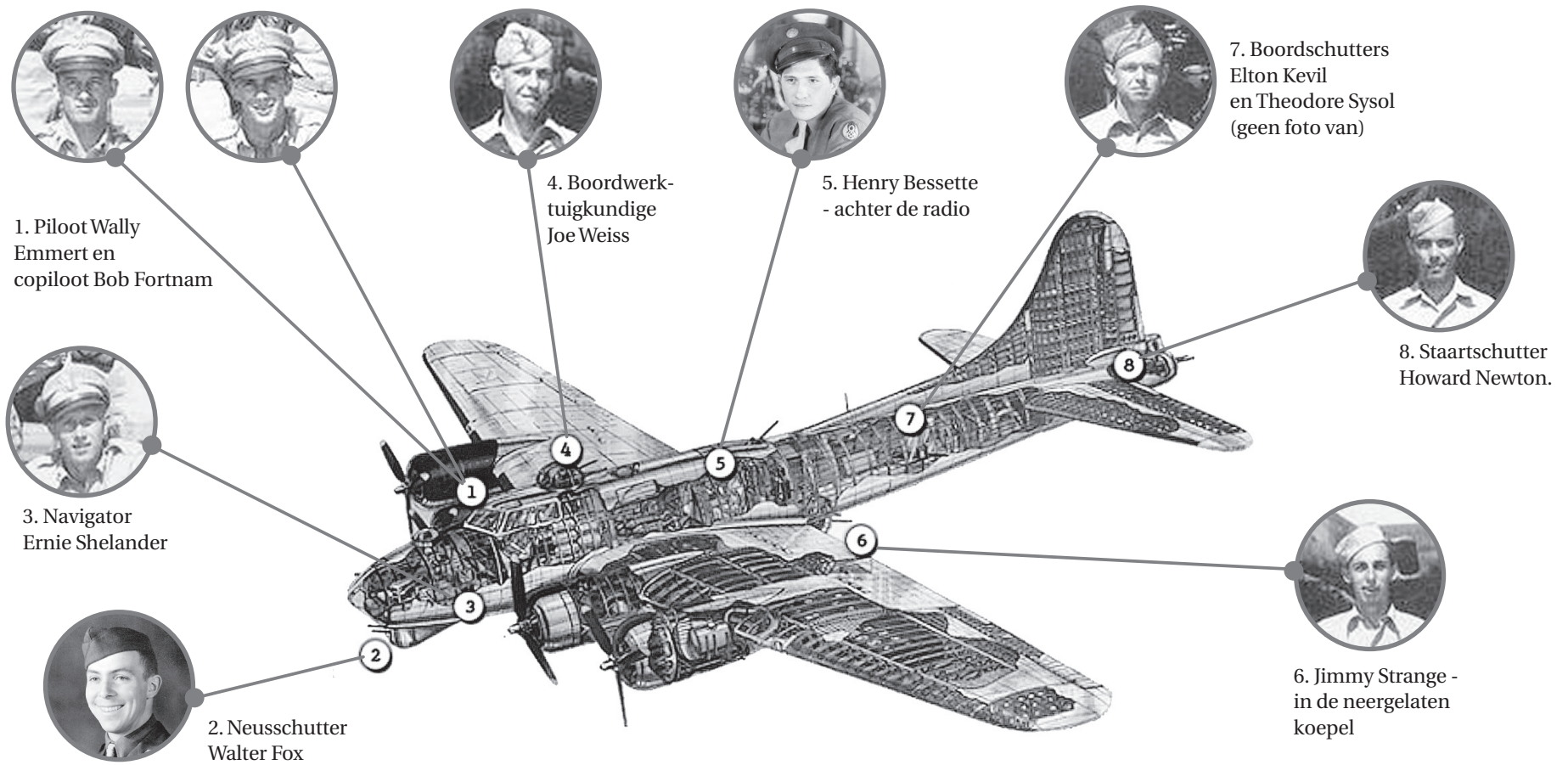

Duitsers

Rond vijf uur, ongeveer anderhalf uur na de noodlanding, arriveren de Duitsers, luchtbeschermers en dokter Andriessen bij het vliegtuig. Zij treffen op de twee gewonden na, niemand van de bemanning aan. De Amerikanen zijn gevlogen. De Duitsers geven onmiddellijk opdracht om de gewonden naar een boot te brengen, zo'n half uur van het vliegtuig vandaan. Omstanders worden weggestuurd en twee Duitse luchtwachters blijven ter bewaking bij het toestel achter. De rest trekt de polder in.

Dokter Andriessen verleent eerste hulp aan Wally Emmert en Walter Fox. Inmiddels is er een vlet van Zuiderzeewerken gearriveerd. Ook aan boord zijn de twee Urkers, Joh. Gerssen en Maarten Schraal, en een opzichter van Zuiderzeewerken. Voorzichtig worden de gewonden in de vlet geladen, die terstond in de richting van Urk vertrekt. Het is de bedoeling om naar de sluisput te varen.

De Duitsers halen vrachtrijder Klaas van Urk erbij, om de gewonden in paradetocht op zijn platte wagen met paard ervoor door het dorp te rijden. Het is een triomftocht. De bezetter showt de Urker bevolking graag de vangst van twee Amerikanen. De tocht gaat via de Sluisweg naar de kantine van Zuiderzeewerken, dan linksaf over de Klifweg en via de Raadhuisstraat naar Hotel van Woudenberg, het latere Wapen van Urk. Joh. Gerssen krijgt bij het afscheid een aandenken van piloot Wally Emmert: diens witte handschoenen. Doordat de dijken nog niet goed begaanbaar zijn, blijven de gewonden diezelfde avond nog op Urk. De volgende dag, in de vroege morgen, vervoeren de Duitsers hen per boot naar Amsterdam.

Ondertussen zaten de overige Amerikanen verstopt in het riet. De Duitsers zijn naarstig naar hen op zoek. Drie van de bemanningsleden blijven in het riet wachten op

hulp, zoals Klazema gezegd had. De anderen trekken zelf verder. Op een afgesproken sein komen Henry Bessette, Joe Weiss en Jimmy Strange 's avonds tevoorschijn uit hun schuilplaats. Klazema brengt hen naar Urk, waar hij ze verbergt tussen de houtstapels op het hem welbekende bouwterrein rondom de sluis in aanbouw. Even later vindt hij een nog betere plek: op hun werkboot Argus in de werkhaven met schipper Jan van de Laar uit Enkhuizen. De Duitsers doorzoeken de sluisput, maar slaan de Argus over.

Duikershol

De zaterdag erop volgend, 9 oktober, brengt verzetsstrijder Hielke Vos de drie Amerikanen naar de scheepswerf van de gebroeders Hakvoort. Ze krijgen een schuilplaats in het Duikershol, een gat in de vloer in de timmerwerkplaats. De Hakvoorten dekken de toegang net op tijd af met een zware plaat hout. Plotseling dringt een groep van zeven Duitsers met het bajonet op het geweer de werkplaats binnen. In een hoek van de schuur rookt Lub Hakvoort palig. Hij is een koelbloedig man en met een grote tegenwoordigheid van geest vraagt hij de Duitsers op quasi verbaasde toon wat er aan de hand is: 'Wat zoeken jullie?' Met gesnauw en driftige gebaren maken de Duitsers hem duidelijk dat ze *die Vlieger* zoeken. Op meesterlijke wijze leidt Lub de aandacht van de Duitsers af, waarna ze vertrekken. Enkele uren later worden de bemanningsleden, na winkelsluiting, naar Piet Brouwer en zijn vrouw Nellie gebracht. Een week lang zijn de drie Amerikanen te gast bij het jonge Urker echtpaar. Meestal zitten zij evenwel verborgen in de kelder, omdat de Duitsers nog steeds fanatiek zoeken naar de gevluchte Amerikanen. Als dank voor de geboden hulp krijgen Piet en Nellie van één van de bemanningsleden een zogenoemde aircrewspeld. Op zaterdag 16 oktober brengt Piet Brouwer hen naar de Urkerboot. Jannetje Bakker, die getuige was van de noodlanding, herkent

■ Willem Pasterkamp (rechts) overhandigde Walter Fox in 1995 enkele brokstukken van de bommenwerper.

de drie vliegeniers. Ze heeft de bootkaartjes voor ze gekocht en nu wisselen ze een blik van herkenning uit. De vliegers zeggen 'Thank you' en 'Goodbye'. Harmen Kramer en z'n zwager Harm Gerssen begeleiden de Amerikanen op de passagiersboot naar Enkhuizen. Jochem Post, de jongen van 14 jaar die bij de noodlanding was, is ook op de boot. Hij herkent de Amerikanen en zet een Duits soldatenliedje in *"Denn wir fahren gegen Engeland"*. Harm Gerssen neemt Jochem op het achterdek onder handen en vraagt wie hij is en wat hij weet. Jochem ontkent iets te weten, maar voelt dan de loop van een revolver op zijn borst. 'Luister goed', zegt Gerssen tegen hem. 'Als je ook maar iets van de zaak vertelt, zal ik je eigenhandig neerschieten. Mijn leven is er mee gemoeid en dat van anderen'. Jochem biecht alles op wat hij weet en belooft er met niemand over te praten - een belofte die hij tot aan de bevrijding nakomt. In Enkhuizen gaan de vliegeniers onder zijn begeleiding via de Koepoort naar Bovenkarspel. Daar stappen ze op de trein, omdat Duitsers op het station in Enkhuizen streng controleren. Harm Gerssen levert de vliegeniers af. Zijn taak zit erop. De volgende dag pikt hij een Amerikaan op in Kampen. Ook die brengt hij via het verzet weer verder.

Krijgsgevangenen

Toch is het uiteindelijk slechts één bemanningslid dat uit handen van de Duitsers blijft. Elton Kevil bereikt via Spanje Engeland. Ook de piloot Wally Emmert keert

terug naar Engeland, maar wel met een verklaring van honderd procent arbeidsgeschiktheid op zak. In september 1944 komt hij terug in Amerika. De andere gewonde, Walter Fox, verhuist na zijn verblijf in het ziekenhuis naar een krijgsgevangenkamp, waar hij tot het eind van de oorlog blijft. Een lot, wat ook de andere zeven inzittenden van de bommenwerper beschoren is.

Howard Newton wordt als eerste gepakt. Hij verliest in het riet het contact met de groep en is daardoor op zichzelf aangewezen. De volgende dag wordt hij in Emmeloord gearresteerd. Op de derde dag van hun vlucht lopen Fortnam en Shelander tegen de lamp, zeven kilometer ten zuiden van Apeldoorn, in Loenen. Bijzonder detail: Fortnam ontdekt tijdens zijn krijgsgevangenschap waarom de bommen bij de noodlanding niet uit het vliegtuig vielen. Hij had twee keer aan de hendel moeten trekken in plaats van één keer, iets wat hij niet wist doordat hij tijdens zijn opleiding een aantal lessen miste. Sysol is in eerste instantie samen met Kevil, maar wordt gearresteerd. De Duitsers pakken ook de drie Amerikanen op, die door Urkers verder geholpen zijn.

Na de oorlog

Alle tien Amerikanen uit het toestel dat de noodlanding bij Urk maakte, overleefden de oorlog. Jimmy Strange en Henry Bessette sturen nog foto's van zichzelf naar Piet en Nellie Brouwer. Piet is dan al niet meer in leven. De Duitsers arresteren hem in verband met zijn verzetswerkzaamheden. Kort na de bevrijding overlijdt hij aan de geleden ontberingen in het kamp Neuengamme. Ook scheepstimmerman Pieter Hakvoort overleeft de oorlog niet. Hij komt om in kamp Meppen-Versen.

Twee van de Amerikanen, Walter Fox en Bob Fortnam, brengen in de jaren negentig een bezoek aan de polder en Urk. Bijzonder is dan dat Willem Pasterkamp hen brokstukken van de bommenwerper kan overhandigen. Hij was 13 jaar toen hij een dag nadat de Duitsers het toestel hadden opgeblazen, terugkwam naar de plaats van de noodlanding en enkele overblijfselen van het vliegtuig meenam naar huis. Fortnam en Fox zijn blij met het gebaar van Pasterkamp.

Van de tien bemanningsleden zijn er momenteel nog twee in leven: piloot Wally Emmert - hij raakte bij de noodlanding het zwaarst gewond - en copiloot Bob Fortnam. ●

Boeiende lezing Robert Hofman

Onderzoek Stichting Urk in Oorlogstijd

Robert Hofman van Stichting Urk in Oorlogstijd hield in de bibliotheek en op uitnodiging van Stichting Culturele Activiteiten en Bibliotheek een lezing over de voor Urk meest bekende noodlanding van een Amerikaanse bommenwerper. De stichting heeft in het afgelopen jaar grondig onderzoek gedaan naar de noodlanding en bracht daarbij ook in kaart welke hulp is geboden aan de gestrande bemanningsleden. Op deze pagina's een samenvatting van de lezing.